

Üniversite Öğrencilerinin Evlenecekleri Eşlerde Aradıkları Özellikler

The Criterias that the Graduate Students Seek in their Partners

Ash Bugay* Esin Tezer**

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin evlenecekleri kişilerde aradıkları özelliklerin boyutlarını incelemek ve bu boyutlara ilişkin cinsiyet farklılıklarını saptamaktır. Bu amaçla, Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde okumakta olan 467 (252 kız, 215 erkek) lisans öğrencisine evlenecekleri kişilerde aradıkları özellikleri içeren 44 maddelik 5'li Likert tipi bir anket uygulanmıştır. Temel Bileşenler Faktör Analizi ve Varimax döndürme tekniği uygulanarak yapılan faktör analizi sonuçları, anketteki 21 maddenin 6 faktörde toplandığını ortaya çıkarmıştır. Bu faktörlerin açıkladığı toplam varyans 59.24'tür. Bu faktörler Çekicilik, Güvenirlilik, Öz-güven, Dışa-dönüklük, Aile/politik görüş benzerliği ve Başatlık olarak adlandırılmıştır. Bu alt boyutlara ilişkin cinsiyet farklılıklarını saptamak amacıyla yürütülen tek yönlü çoklu varyans analizi (MANOVA) sonuçları, kız öğrencilerin evlenecekleri eşlerinin Öz-güven, Dışa-dönüklük, Aile/politik görüş benzerliği ve Başatlık özelliklerine sahip olmasını erkek öğrencilerden daha çok tercih ettiklerini göstermiştir. Bulgular, eşte aranan özellikler konusunda daha önce yurtiçi ve yurt dışında yürütülmüş çalışmalar ışığında tartışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Eşte aranan özellikler, cinsiyet farklılıkları, üniversite öğrencileri.

ABSTRACT

The purpose of the present study was to investigate the dimensions of mate attributes preferences of university students and to examine gender differences in terms of these dimensions. For this purpose, a 5-point Likert type questionnaire consisting of 44 attributes was administered to 467 (252 females, 215 males) undergraduate students of Middle East Technical University. Principle component analyses yielded 6 factors from 21 items explaining 59.24 % of the total variance. These factors were named as Attraction, Trustworthiness, Self-reliance, Extrovertness, Familial/political similarity, and Dominance. Results of one-way MANOVA yielded significant gender differences in Self-reliance, Extrovertness, Familial/political similarity, and Dominance, indicating that females prefer these characteristics more than males. No significant gender differences were found in Attraction and Trustworthiness. Results were discussed in line with the studies conducted in Turkey and in other countries.

Key Words: Mate attributes preferences, gender differences, college students.

* Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik A.B.D.

1.GİRİŞ

İnsan hayatında büyük önem taşıyan eş seçiminde bireylerin bu seçimi hangi ölçütlere göre yaptıkları uzun yıllardır farklı kuramlarla açıklanmaya çalışılmıştır. Bütün bu kuramların en temel sayılması, bireylerin eş olarak seçmeyi düşündükleri kişide kendileri için önemli gördükleri bazı özelliklerin bulunmasını istemeleridir. Kişilerin evlenecekleri eşlerinde tercih ettikleri özellikleri saptamaya yönelik olarak yurt dışında yapılmış çok sayıda araştırma bulunmaktadır [1, 2]. Ülkemizde ise, bu özellikleri incelemeye yönelik araştırmaların özellikle son 20 yılda giderek arttığı ve araştırmacıların ilgisini çeken bir konu olduğu gözlenmektedir [3, 4, 5, 6].

Bu alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde, araştırmaların iki konu üzerinde yoğunlaştığı gözlenmektedir. Bunlar eşte aranan özelliklerin saptanması ve saptanan bu özelliklerdeki cinsiyet farklılıklarının incelenmesidir. Bu yönde en kapsamlı araştırmalardan birini yürüten [7], 37 farklı kültürde yapmış olduğu çalışmada erkeklerin fiziksel çekiciliğe, kadınların ise sosyal statüye daha çok önem verdiğini ortaya koymuştur. Yapılan bir çok araştırmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Örneğin son yıllarda yapılan bir başka çalışmada, araştırmacılar [2], erkeklerin eş seçiminde ilk ölçüt olarak fiziksel çekiciliği gösterdiklerini; kız öğrencilerin ise para kazanma becerisi, işteki başarı ve zengin olup olmayı eş seçme ölçütlerinin en üst sıralarında gösterdiklerini belirtmektedirler.

Türkiye’de yapılan çalışmalarda da yurt dışında yapılan çalışmalara benzer bulgular elde edilmiştir. Konya ve Ankara’da yaşayan üniversite öğrencileri üzerinde yürütölen bir çalışmanın sonuçları da, kız öğrencilerin daha çok ekonomik ve toplumsal statü, erkeklerin ise görünüş güzelliğine kız öğrencilere göre daha çok önem verdiklerini ortaya koymuştur [5]. Ülkemizde yürütölen bazı çalışmalarda, kişilerin eş seçimindeki tercih ve beklentilerin kendileri ile kıyaslamaları yoluyla saptanmasına yönelik olarak incelendiği de gözlenmektedir. Örneğin, yapılan bir araştırma [3], kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre evlenecekleri kimsenin ekonomik durumunun, yaşının, atılganlığının kendilerinden daha fazla olmasını tercih ettiklerini; tüm öğrencilerin evlenecekleri kişinin fiziksel çekiciliğinin kendilerinininki kadar olması gerektiğini ve bunun önemli bir kriter olduğunu belirttiklerini göstermiştir. Benzer şekilde, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi’nde 154 öğrenci üzerinde yapılan bir araştırmada, öğrencilerin evlenecekleri kişilerde tahsil farkı olmamasını, ideolojik/dini görüşlerin ve yaşlarının aynı olmasını tercih ettiklerini; maddi durum farkının ve fiziki çekiciliğın önemli olmadığını; öğrencilerin eş seçiminde sırasıyla sevgi, güven, dürüstlük, anlayışlılık, güzellik,

inanç, hoşgörü, sadakat vb. özelliklere önem verdiklerini belirtmiştir [4]. Son yıllarda, 1126 üniversite öğrencisinin eş seçimiyle ilgili olarak yürütölen bir çalışmada ise, öğrenciler potansiyel eşte bulunmasını arzu ettikleri 20 özelliği eşin, güvenilir, dürüst, kişilikli, sadakatli, sözünü tutan, sevgi potansiyeli olan, anlayışlı, saygılı, güçlü karakterli, değer bilen, destekleyici, duygusal yönden sağlıklı, cinsel uyumlu, temiz, paylaşımcı, kültürlü, açık görüşlü, iletişim becerisine sahip, hoşsohbet ve özverili olması şeklinde sıralamışlardır. Araştırmanın sonuçları, bu özelliklerin önem sıralaması açısından her iki cinsin genel olarak birbirine oldukça yakın cevaplar verdiğini göstermiştir[6].

Göröldüğü gibi, gerek yurt dışında gerekse yurt içinde yapılan araştırmalarda hem yöntem hem de belirlenen özellikler açısından oldukça farklı yaklaşımların varlığı dikkat çekmektedir. Örneğin, eşte aranan özelliklerin kişinin kendi özellikleriyle kıyaslayarak saptanması veya bu özelliklerin sıralama veya dereceleme ölçekleriyle ölçölmesi araştırma sonuçlarının karşılaştırılmasında bazı zorlukları ortaya koymaktadır. Bundan daha da önemlisi, eşte aranan özelliklerin tek tek sıralanması, örneğin, fiziksel çekicilik, zenginlik gibi bazı özelliklerin ön plana çıkmasına ve bu özelliklere olduklarından fazla değer yüklenmesine neden olabilmektedir. Oysa, evlenilecek eşte tercih edilecek özelliklerin tek tek ayrıştırılmasından çok nasıl bir yapı oluşturduğunun ortaya konmasının bu alandaki çalışmalara bazı katkıları olacağı düşünülmüştür. Bu bağlamda,

bu çalışmanın amacı, daha önce yapılan çalışmaların ışığında üniversite öğrencilerinin evlenecekleri kişilerde aradıkları özelliklerin nasıl bir yapı oluşturduğunu incelemek ve her bir yapıya ilişkin cinsiyet farklılıklarını saptamaktır. Bu araştırmanın sonuçları, özellikle üniversitelerin danışma merkezlerinde, bu konuya ne şekilde yaklaşılması gerektiği konusunda bir fikir vermesi bakımından ayrıca önem taşımaktadır.

2.YÖNTEM

2.1 Araştırma grubu

Araştırmaya, Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nin beş faköltesinde okumakta olan 252 kız (%54) ve 215 erkek (%46) olmak üzere toplam 467 öğrenci gönüllü olarak katılmıştır. Çalışmaya katılanların yaş ortalaması 21.5, standart sapması ise 1.58’dir.

Öğrencilerin cinsiyet ve sınıflara göre dağılımı Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Cinsiyet ve Sınıflara Göre Dağılımı

CINSİYET	SINIF				TOPLAM
	1	2	3	4	
Erkek	34	71	68	42	215
Kız	28	41	81	102	252
TOPLAM	62	112	149	144	467

Tablo 1’de görüldüğü gibi, araştırmaya katılan 62 öğrenci 1. sınıfa, 112 öğrenci 2. sınıfa, 149 öğrenci 3. sınıfa, 144 öğrenci 4. sınıfa devam etmektedir.

2.2 Veri toplama aracı

Bu çalışmada araştırmacılar tarafından ilgili literatürden de yararlanılarak kişilerin evlenecekleri eşlerde aradıkları özellikleri içeren 44 maddelik bir sıfat listesi hazırlanmıştır. Öğrencilerden her bir özelliğin karşısına bu özelliği evlenecekleri eşlerde ne derece istediklerini “1 = hiç istemem” ile “5 = çok fazla isterim” arasında değişen 5’li Likert tipi ölçek üzerinde işaretlemeleri istenmiştir.

2.3 İşlem

Anketin uygulanması sırasında, öğrencilere önce araştırmanın amacı açıklanmış; kendilerine sonuçların gizliliği ve yalnız araştırma amacıyla kullanılacağı konusunda güvence verilmiştir. Anket, araştırmaya katılmaya gönüllü olan öğrencilere ders saatlerinde ve sınıf ortamında uygulanmıştır. Uygulama yaklaşık 30 dakika sürmüştür.

3.3 Verilerin analizi

Araştırmada ankette yer alan her bir maddeden elde edilen puanlar temel bileşenler faktör çözümlemesi ve Varimax döndürülmüş faktör çözümlemesi kullanılarak incelenmiştir. Faktör analizinde faktör sayısına herhangi bir sınırlama getirilmemiş; ancak en küçük eigen değer 1.00 olarak tanımlanmıştır. Maddelerin oluşturduğu alt boyutlar, Scree test ve boyutların faktör yükleri incelenerek değerlendirilmeye çalışılmıştır. Tüm bu analizlerin sonucunda, faktörlerde toplanan maddelerin kendi içlerinde ne kadar homojen gruplar oluşturduğu Cronbach alpha katsayısı hesaplanarak incelenmiştir. Öğrencilerin eş seçimindeki tercihlerine ilişkin cinsiyet farklılıkları tek yönlü çoklu varyans analizi (MANOVA) yöntemiyle test edilmiştir.

3. BULGULAR

3.1 Faktör Analizine İlişkin Bulgular

Elde edilen veriler üzerinde üniversite öğrencilerinin evlenecekleri kişilerde aradıkları

özelliklerin nasıl bir yapı oluşturduğunu incelemek amacıyla ilk olarak 44 maddeden elde edilen puanlara temel bileşenler faktör çözümlemesi, faktör sayısına bir sınırlama getirilmeksizin uygulanmıştır. İlk analiz sonuçları özdeğeri 1.00’den büyük olan ve toplam varyansın %59.90’nını açıklayan 11 faktör ortaya çıkarmıştır. Faktör yükleri ve Scree test sonucuna dayanarak yapılan incelemeler sonucunda faktör yükü değerleri .40’ın üstünde olan ve faktör yükü değerleri arasındaki farkın .10 ve daha yukarı olduğu 21 madde seçilerek yürütülen analizde temel bileşenler faktör çözümlemesi ve Varimax döndürülmüş faktör çözümlemesi kullanılmış ve 6 faktör elde edilmiştir. Toplam varyansın %59.24’ünü açıklayan bu faktörler, Çekicilik, Güvenirlilik, Öz-güven, Dışa-dönüklük, Aile/politik görüş benzerliği ve Başatlık olarak adlandırılmıştır. Bu alt boyutlardaki maddelere ilişkin faktör yükleri ve Cronbach alpha değerleri Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Alt Boyutlardaki Maddelere İlişkin Faktör Yükleri ve Cronbach Alpha Değerleri

	FAKTÖRLER						α
	1	2	3	4	5	6	
Seksi	.827						
Cinsel yaşama önem veren	.777						
Tutkulu	.748						
Çekici	.745						.81
Güvenilir		.810					
Dürüst		.726					
Sadık		.699					
İçten		.572					.71
Kendine güveni olan			.754				
Olgun			.738				
Kararlı			.710				
Girişken			.549				.74
Mizah anlayışı				.647			
Sportif				.630			
Yüksek eğitilmiş				.603			
Sağlıklı				.563			
Zengin				.543			.65
Benzer politik görüş					.835		
Benzer aile yapısı					.742		.70
Baskın/başat						.790	
Popüler						.750	.48

Tablo 2’de görüldüğü gibi, Çekicilik olarak adlandırılan birinci faktör 4 maddeden (seksi, cinsel, tutkulu, çekici), Güvenirlilik olarak adlandırılan ikinci faktör 4 maddeden (güvenilir, dürüst, sadık, içten), Öz-güven olarak adlandırılan

üçüncü faktör 4 maddeden (kendine güvenen, olgun, kararlı, girişken), Dışa-dönüklük olarak adlandırılan dördüncü faktör 5 maddeden (mizah, sportif, eğitilmiş, sağlıklı, zengin), Aile/politik görüş benzerliği olarak adlandırılan beşinci faktör 2 maddeden (benzer politik görüş, benzer aile yapısı) ve Başatlık olarak adlandırılan altıncı faktör 2 maddeden (baskın, popüler) oluşmaktadır. Bu boyutlara ilişkin Cronbach alpha katsayıları ise .81 ile .48 arasında değişmektedir.

3.2 Cinsiyet Farklılıklarına İlişkin Bulgular

Öğrencilerin eş özelliklerine ilişkin tercihlerinin cinsiyete göre değişip değişmediğini saptamak amacıyla yürütülen tek yönlü çoklu varyans analizi (MANOVA) sonucunda, kız ve erkek öğrencilerin evlenecekleri eşlerinde bulunmasını istedikleri özellikler açısından anlamlı bir farklılık olduğu (Wilks' lambda = 0.81, F (6, 460) = 16.89, p < 0.05; $\eta^2 = .18$) görülmektedir. Tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo3 . ANOVA Sonuçları

Source	Dependent Variable	df	Mean Square	F	Sig.
CINSİYET	ÇEKİCİLİK	1	5.740	.640	.424
	GÜVENİRLİLİK	1	3.654	2.317	.129
	ÖZ-GÜVEN	1	220.796	51.628	.000
	DIŞA-DÖNÜKLÜK	1	295.201	41.350	.000
	AİLE/POL. GÖR. BEN.	1	36.389	10.733	.001
	BAŞATLIK	1	36.424	12.035	.001

Çok sayıda ikili karşılaştırma sonucunda oluşabilecek Tip 1 hata payını kontrol etmek amacıyla Bonferonni yöntemi kullanılmış ve her bir ANOVA sonucu $\alpha = .008$ ($\alpha = .05/6$) düzeyinde değerlendirilmiştir. Sonuçlar, kız ve erkek öğrencilerin puanları arasında Öz-güven, Dışa-dönüklük, Aile/politik görüş benzerliği ve Başatlık özellikleri açısından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılıklar olduğunu göstermiştir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışmada, araştırmacılar tarafından ilgili literatürden yararlanılarak üniversite öğrencilerinin evlenecekleri eşlerde aradıkları özellikleri saptamak amacıyla bir ölçme aracı geliştirilmiştir. Temel Bileşenler Faktör Analizi ve Varimax eksen döndürme tekniğiyle yürütülen analiz sonuçları ankette yer alan 21 maddenin 6 faktörde toplandığını ve bu faktörlerin toplam varyansın %59.24'ünü açıkladığını göstermiştir. Bu faktörler, Çekicilik (seksi, cinsel, tutkulu, çekici), Güvenirlilik (güvenilir, dürüst, sadık, içten), Öz-güven (kendine güvenen, olgun, kararlı, girişken), Dışa-dönüklük (mizah, sportif, eğitilmiş, sağlıklı, zengin), Aile/politik görüş benzerliği (benzer

politik görüş, benzer aile yapısı) ve Başatlık (baskın, popüler) olarak adlandırılmıştır. Cinsiyet farklılıklarına ilişkin bulgular, kız öğrencilerin evlenecekleri eşlerinin Öz-güven, Dışa-dönüklük, Aile/politik görüş benzerliği ve Başatlık özelliklerine sahip olmasını erkek öğrencilerden daha fazla tercih ettiklerini ortaya çıkarmıştır. Araştırma bulguları, Çekicilik ve Güvenirlilik boyutlarında cinsiyete bağlı bir farklılık olmadığını göstermiştir.

Bu çalışmanın, evlenecek eşte bulunması istenen özelliklerle ilgili bulgularının, bu özelliklerin nasıl bir yapı oluşturduğunun ortaya konulması açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, eş özelliklerinin tek tek saptanmasına yönelik çalışmaların her ne kadar daha zengin bilgi aktardığı ileri sürülebilir ise de, bu bilgilerin kullanılabilirliğinde ve bazı özelliklerin tek başına ön plana çıkmasıyla oluşabilecek genellemelerin bazı kısıtlamaları da beraberinde getireceği açıktır. Son yıllarda yapılan bazı araştırmalarda da [8], araştırmacıların bu özellikleri bir yapı içinde ele alma yaklaşımlarının hız kazandığı gözlenmektedir. Böyle bir yaklaşımın eş seçimiyle ilgili özelliklerin diğer evlilik değişkenleriyle birlikte incelenmesine önemli katkılar sağlayacağı ve eş seçiminin tek tek özelliklerden çok kişilik özellikleri gibi ele alınmasının daha verimli araştırmalara zemin hazırlayacağına inanılmaktadır. Ayrıca, *Genç Yetişkinlik Dönemi* [9] olarak tanımlanan dönem içindeki üniversite öğrencilerinin gelişimsel görevleri açısından eş seçimine hazırlandıkları dikkate alındığında, böyle bir yaklaşımın onlara bu kararlarında verilecek psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinde de kullanılabilir yararlı bilgiler sağlayacağına inanılmaktadır.

Bu çalışmanın cinsiyet farklılıkları ile ilgili bulguları ise, eş seçiminde kız öğrencilerin pek çok boyutta erkek öğrencilere göre daha seçici olduklarına işaret eder niteliktedir. Bu seçiciliğin Aile/politik görüş benzerliği dışında, Öz-güven, Dışa-dönüklük, ve Başatlık gibi erkeklere yüklenen bazı cinsiyet rolleriyle ilişkili olabileceği söylenebilir. Benzer şekilde, Aile/politik görüş benzerliği ile ilgili boyutun da kız öğrenciler açısından bazı cinsiyet rolleriyle ilişkili olabileceği savunulabilir. Ancak bu yönde yapılabilecek açıklamaların ileride yapılacak araştırmalarda irdelenmesi ve bulgularla desteklenmesi gerekmektedir. Bu çalışmada, ayrıca pek çok yurt dışı [7,10,11,12,2] ve yurtiçi [3,5] araştırma bulgusundan farklı olarak, Çekicilik ve Güvenirlilik boyutlarında kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı farklılıklar olmadığı görülmüştür. Diğer bir deyişle, kız ve erkek öğrenciler evlenecekleri eşlerde Çekicilik ve Güvenirliliği benzer derecede tercih etmektedirler.

Sonuç olarak, betimsel amaçla ve gönüllü öğrenciler üzerinden yapılan bu çalışmanın daha büyük gruplar üzerinde yinelenmesi araştırma sonuçlarının genellenebilirliğini arttırmak açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, kişilerin eş seçimini etkileyen birçok sosyo-ekonomik ve kültürel değişkenler eş seçimindeki beklentileri etkilemektedir. Bu değişkenleri dikkate alarak farklı örneklemeler üzerinde bu araştırmanın tekrar yapılmasının araştırma sonuçlarına yönelik güçlü kanıtlar sunacağı düşünülmektedir. Bu araştırma sonuçlarının, üniversitelerde görev yapan psikolojik danışmanlara ve danışma merkezlerine eş seçimi konusuna ne şekilde yaklaşılabileceği gerektiği konusunda önemli bilgiler sağlayacağı umulmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Buss, D. M. ve Barnes, M. (1986) "Preferences in human mate selection". **Journal of Personality and Social Psychology**, 50: 559-570.
2. Todosijevic, B., Ljubinkovic, S., ve Arancic, A. (2003) "Mate selection criteria: A trait desirability assesment study of sex differences in Serbia". **Evolutionary Psychology**, 1: 116-126.
3. Durmazkul, A. (1991) "Cinsiyete göre üniversite öğrencilerin eş seçimi tercihi". **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
4. Ceylan, F. G. (1994) "Üniversite öğrencilerinin eş seçimindeki tercih ve beklentileri". **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.
5. Bacanlı, H. (2001) "Eş seçimi tercihleri". **Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 2(15): 7-16.
6. Yıldırım, İ. (2007) "Üniversite öğrencilerinin eş seçme kriterleri". **Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 3(27): 15-26.
7. Buss, D. M. (1989) "Sex differences in human mate preferences: evolutionary hypotheses tested in 37 cultures". **Behavioral and Brain Sciences**, 12: 1-49.
8. Botwin, M., Buss, D. M., ve Shackelford, T. K. (1997) "Personality and mate preferences: Five factors in mate selection and marital satisfaction". **Journal of personality**, 65(1):107-136.
9. Ericson, E. H. (1982) "The life cycle completed". W. W. Norton and Comp., New York.
10. Townsend, J. M. ve Levy, G. D. (1990) "Effects of potential partners' physical attractiveness and socioeconomic status on sexuality and partner selection". **Archives of Sexual Behavior**, 19:149-164.
11. Buss, D. M. Ve Schmitt, D. P. (1993) "Sexual strategies theory: An evolutionary perspective on human mating". **Psychological Review**, 100: 204-232.
12. Buss, D. M. (1998) "Psychological sex differences: Origin through sexual selection. In: Clinchy, B. M. And Norem, J. K. (Eds.). **The Gender and Psychology Reader**". New York: University Pres.